

Publisher
Barna Némethi

Redactor-șef
Péter Demény

Coordonator
Vlad Cristache

Redactor-șef adjunct
Simona Petrișor

Design
Dora Marian

Editor de film & curator imagini
Laura Săvuțiu

Redactori
Alexandra Torjoc
George Cornilă
Cristina Bălașa

Editor de poezie
Tiberiu Neacșu

Vânzări
Daniel Văduva

Social Media
Iulia Mușat
Elena Butu
Miruna Dragne

Producție
Camelia Cucu

Colaboratori

Adrian Alui Gheorghe, Monica Anghel, Nelu Antocian, Ștefan Tudor Baci, Irina Balcu, Mihnea Bălici, Florin Bican, Ioana Bot, Lavinia Braniște, Pascal Bruckner, Adelina Butnaru, Lupu Nicholas Calinic, Andreea Chiper, Georgiana Chițac, Laura Ciochină-Carasevici, Corina Ciucardel, Horia Corcheș, Nina Corcinschi, Gheorghe Crăciun, Marta Crețu, Alexandru Dabija, Stela Damaschin-Popa, Andrei Damian, Nichita Danilov, Nikita Dembinski, Alex Donovici, Carla Duschka, Paula Erizanu, Dinu Flămând, Iolanda Frandez-Vasile, Laura Frunză, Stephen Fry, Diana Geacăr, Maria Irina Georgescu, Sorin Gherguț, Horia Ghibuțiu, Mugur Grosu, Jarmila Horáková, Camelia Huște, Diana Iepure, Sofia Ilie, Marcel Iureș, Nadia Lapin, Stela Lie, David Machado, Doru Mareș, Mara Marinescu, Andrei Măceșanu, Ciprian Măceșaru, Ariana Mecu, João Melo, Gabriel Mitan, Oana Mocanu, Alex Moldovan, Yara Nakahanda Monteiro, Victor Morozov, Iulia Ioana Mușat, Ádám Nádasdy, Răzvan Năstase, Alina Necșulescu, Sarah Nemțanu, Ioana Nicolaie, Veronica D. Niculescu, Alex Odăgeriu, Eusebiu Lucian Opincariu, Irina Ornea, Radu Paraschivescu, Iosif Paștina, Anca-Maria Pănoiu, Teodor Păpușă, Maria do Rosário Pedreira, José Luís Peixoto, Gabriela Petre, Octavian Plăiașu, Savu Popa, Simina Popa, Adina Popescu, Alex Popescu, Oana Predescu, Oana Purice, Eugen Rădescu, Ana Engrth Răduleț, Bogdan Răileanu, Adina Rosetti, Luana Schidu, Ludovic-Ștefan Skultéty, Anca Smărăndache, Matei Someșan, Ana Rita Sousa, Maria Alexandra Stoica, Subgândire, Daniela Șilindean, Ovidiu Șimonca, Cristina Ștefan, Gonçalo M. Tavares, Maria Tănăsescu, Robert Trașcu, Dan Ungureanu, Raluca Urse, Ioana Vălimărescu, Miki Vieru, Matei Vișniec, Claudia Vlad, Elise Wilk, Lidia Yuknavitch, Oana Zamfirache

Copertă

Fotograf: Barna Némethi

CENACLUL
MATCA

Coordonat de Tiberiu Neacșu și Simona Petrișor

INTERVAL
un podcast cultural
punch

C.S.V.D.
în cărți

CSVEDE
în filme

Podcasturi coordonate de Laura Săvuțiu
CSVD în cărți găzduit de Victor Cobuz | CSVD în filme găzduit de Victor Morozov

FONDATORI

cărturești

ART

curtea veche
publishing

PARTENERI

EDITURA PARALELA 45

LITERA

SIDES

INSTITUTUL
FRANCAIS

INSTITUTUL
CULTURAL
ROMAN

VEBANT

MoBU

MoBU

Editura Spandugino

PRO-TV

control

Publicat de

House of Arrows

Str. Aurel Vlaicu, nr. 35, bloc B, et. 1, ap. 1, sector 2, București

ISSN 2972-2098 | ISSN-L 2972-2098

matcaliterara.ro

 matcaliterara

 @matcaliterara

MATCA

#09

VARĂ 2025

INTERVIU	8	Dialog între Sarah Nemțanu și Anca-Maria Pănoiu	RUBRICĂ	114	Smântânci Tiribaboi #9 de Anca-Maria Pănoiu
INTERVIU	12	Dialog între Eugen Rădescu și Nikita Dembinski	FICTIUNE	117	Fața de masă cu trandafiri roșii Nina Corcinschi
ESEU	16	Bulinele mele sunt mai radicale decât par Iulia Ioana Mușat	FICTIUNE	122	Roșii în mai Bogdan Răileanu
ESEU	20	Casa și cosmosul Victor Morozov	ESEU	125	Să citești o carte întreagă... Ioana Bot
		PORTUGUÊS, CÂT CUPRINZI CU OCHII	RUBRICĂ	128	Madrid: de la Cervantes la Hemingway și de la Goya la Bosch George Cornilă
ESEU	26	Acolo unde se sfârșește pământul și începe marea Dinu Flămând			TÂRG LITERAR
ANCHETĂ	29	George Cornilă în dialog cu David Machado, José Luís Peixoto și Gonçalo M. Tavares	FICTIUNE	132	Carte despre Gheorghe Crăciun
INTERVIU	34	Dialog între João Melo și Ana Rita Sousa	ESEU	134	Sfințenia papucilor de casă Pascal Bruckner
FICTIUNE	37	Vin portughezele! João Melo	FICTIUNE	136	Simburi Veronica D. Niculescu
POEME	40	Poeme Maria do Rosário Pedreira	FICTIUNE	138	Claudia Blajinu Paula Erizanu
POEME	42	Poeme Yara Nakahanda Monteiro	FICTIUNE	142	Bietele spinări ale copiilor Lidia Yuknavitch
ESEU	44	Frumoasa penetrată Ciprian Măceșaru	FICTIUNE	146	Odiseea Stephen Fry
ESEU	46	Tradiție și tranziție Alina Necșulescu	INTERVIU	148	Călătoria literaturii Alex Popescu
ESEU	50	Primiți cu capra? Florin Bican	INTERVIU	152	Dialog între Ioana Nicolaie și Diana Iepure
INTERVIU	54	Dialog între Alex Donovici și Laura Frunză	INTERVIU	154	Dialog între Mugur Grosu și Diana Iepure
INTERVIU	57	Dialog între Stela Damaschin-Popa și Laura Frunză			156 Recomandări Bookfest
ANCHETĂ	60	Cum se animă cărțile pe ecrane Horia Ghibuțiu	INTERVIU	166	Don Quijote la Teatrul Act: când nechează un scaun Ovidiu Șimonca
		VÂNĂTOAREA DE COMORI	TEATRU	174	Frontiere Matei Vișniec
INTERVIU	67	Dialog între Matei Vișniec și Péter Demény	POEME	184	Poeme grafice Matei Vișniec
ANCHETĂ	76	Dosar - ilustratori români de cărți pentru copii și adolescenți Oana Purice	TEATRU	186	Arta evadării în poetic Daniela Șilindean
INTERVIU	83	Premiile Cărturino – ediția a II-a Cristina Bălașa	POEME	189	Ádám Nádasdy, Nichita Danilov, Sorin Gherguț
INTERVIU	90	Dialog între Georgiana Chițac și Simona Petrișor	POEME	193	Cenaclul Matca Ștefan Tudor Baciu, subgândire, Nadia Lapin, gabimitan, Raluca Urse, Irina Balcu, Nelu Antocian, Oana Mocanu, Gabriela Petre, Alex Odăgeriu, Robert Trașcu
ANCHETĂ	93	Copilul, croitorul, bunicul Alexandra Torjoc	RUBRICĂ	198	Cronici de film Andreea Chiper
INTERVIU	100	Dialog între Ana Engrth Răduleț și Maria Tănăsescu			200 Cronici de carte
REPORTAJ	103	Încurajarea lecturii la copii și adolescenți Ovidiu Șimonca			210 Topurile Matca
ANCHETĂ	107	Copiii care vor să citească. Sau le și place? Péter Demény	RAFTUL LIBRARULUI	220	Prizonieri ai vremurilor Irina Ornea
			CĂRȚI CARE NE VORBESC	222	Jurnal de Cărturești

Târgul și ideile

PÉTER DEMÉNY

Scriu aceste rânduri de Ziua Internațională a Cărții pentru editorialul numărului Bookfest. Cartea – ideea și obiectul – i-a cucerit, i-a fermecat, i-a vrăjit pe mulți dintre autorii noștri: chiar și pe Ciprian Măceșaru, care până acum sonda cu interes arta plastică, operele pictorilor, iar acum ne-a scris despre variantele unei povești bine-cunoscute.

Firește că am și avut intenția să facem un număr despre cărți, adică despre lumea aceasta pasională, vulcanică, în care literatura se împletește cu cele mai pragmatice aspecte, de la paginare la sponsorizare și de la promovare la distribuție. Pe de altă parte, am dorit să oferim o secțiune și cititorilor mai mici sau, așa cum îi veți regăsi în paginile noastre, prichindeilor: Bookfestul se organizează în preajma Zilei Copilului. De aceea, interviul cu Matei Vișniec este însoțit și de o anchetă cu scriitori care scriu (și) pentru copii, de una cu ilustratorii cărților pentru copii, de un text despre tabăra *Locuiește în poveste!*, organizată de editura Arthur pentru copiii talentați, dar și de alte articole de acest fel.

În altă ordine de idei, ne-am gândit și la țara invitată la Bookfest anul acesta, adică Portugalia. Aici, ne-am putut baza pe sânguința și priceperea Siminei Popa, căreia îi mulțumim, dar și pe erudiția traducătorului Dinu Flămând, un om cu multiple relații în lumea lusitană. Prin ei, am putut atrage (în mod direct sau indirect) scriitori de talia lui António Lobo Antunes sau José Luís Peixoto.

Avem o secțiune și despre cărțile care stau să apară la târg și din care publicăm câte un fragment, însă ele se numără și printre recomandările din catalogul nostru. Multe edituri ne-au ajutat în demersul acesta, de la ART la Cartier și de la Litera la Polirom și TREI.

Publicăm, de asemenea, un material despre Curtea Veche Publishing și una dintre inițiativele cu tradiție: Festivalul Narativ. Am încercat să cartografiem evenimentul acesta care își propune să apropie disciplinele, artiștii și oamenii de știință de elevi, având un succes frumos.

Din cărțile seriei „Țup“, realizată de Alex Donovici, s-a creat un serial a cărui premieră va fi în iunie anul acesta – avem un reportaj despre povești, despre ilustrațiile făcute de Stela Damaschin-Popa și despre serialul produs de PRO TV.

Pe lângă cele de mai sus, avem rubricile cu care v-ați obișnuit, topurile, interviurile noastre interesante – așadar, un adevărat periscop cultural. Vă dorim lectură plăcută și să ne răsfoiți cu drag!

M

„Trăim într-o societate care nu îți mai permite să fii detașat de ea”

DIALOG ÎNTRE EUGEN RĂDESCU
ȘI NIKITA DEMBINSKI

© Laura Săvuțiu

Eugen Rădescu, autorul volumelor *How innocent is that?* (Revolver Book, 2009) și *QUEER. Istorii ilustrate* (Black Button Books, 2019) și Nikita Dembinski, muzician, cu o experiență de 12 ani în studiul pianului clasic, discută despre artă, activism, business, expresie a sinelui, timpurile și spațiile populate de sunet, toate, într-un dialog din care reiese, la tot pasul, o invitație într-o comunitate care aparține tuturor - muzica.

EUGEN RĂDESCU: Salut, Nikita! Astăzi purtăm un dialog, eu, Eugen Rădescu, curator, DJ, lector, freelancer, uneori șomer – și tu, muzician și artist vizual.

N. D.: Salut, Eugen! Da, și vreau să-ți spun o întrebare și anume, ce mișcări sau artiști consideri că definesc identitatea muzicală a Bucureștiului în prezent?

E. R.: Mișcări, mai ales în zona muzicală, nu prea știu. Nu sunt un mare expert, e vorba și de gusturi diferite, de locuri diferite, depinde de atmosferă, de public. Una e să mergi în Control, alta e să mergi în Expirat, alta e să mergi la Platforma, alta e să mergi în Centrul Vechi. Cred că sunt multe tendințe de a folosi exemple de afară, în special muzica electronică și în zona de underground, electro, minimal. Se formează relații cu străini care dau viață și Bucureștiului. Problema Bucureștiului, din punctul meu de vedere, e că nu prea sunt locuri, nu prea sunt cluburi. Sunt cele *famous* din București, dar dacă mergi în afară găsești un alt tip de muzică, de lume, de atmosferă. Ca în orice capitală, aici se întâmplă totul.

N. D.: Totuși, party-urile tale sunt ca Noaptea Muzeelor.

E. R.: Da, dar acolo e vorba despre plăcerile nevinovate ale tuturor.

N. D.: Clar, dar nu pot fi văzute ca o mișcare în sine?

E. R.: Party-urile astea nu pot fi văzute peste tot. Nu pot merge într-un loc consacrat muzicii electronice cu un Dirty Disco, pentru că e o altă zonă. Dar sunt tot felul de locuri care dau șanse și ăstora mai mici – marțea, de exemplu, în Control, vin trupe noi. Dar totuși nu sunt atât de multe opțiuni – și acum vorbesc despre trupe, nu despre DJ, trupe care să și creeze, să aibă o practică artistică, să compună, să facă CD-uri, albume. Ca DJ poți lua laptopul și stickul și să pleci cu ele oriunde.

Cred că problema majoră e această lipsă de spații. Pandemia a fost pentru foarte multă lume un moment de declin, emoțional și psihic și depresiv. Dar e și foarte greu să susții financiar o inițiativă de genul acesta. Și publicului îi e greu să petreacă un weekend întreg. Ajunge să coste 200-300 de euro totul, așa că alege.

N. D.: Apropo de marțea în Control, prima dată când am cântat cu Kadjavsi în Control, totul s-a întâmplat cu ajutorul tău. În 2022 cred.

E. R.: Da, imediat după pandemie. A fost un moment bun. Dar puțini au opțiuni de genul acesta. Îți trebuie și *networking*, mai ales dacă ești o trupă la început – din Vâlcea, de exemplu. E complicat până ajungi să cânti undeva la București. De asta

și arta contemporană și muzica de acum, din postmodernitatea asta nebună, ține de fapt, dincolo de social media și de a fi activ, de *networking*. E foarte important să cunoști oameni, să-ți deschidă uși, să-ți închidă uși. E un antrenament social și puțini au răbdarea și oportunitatea asta.

N. D.: În timp ce te ascultam, realizam că nici eu nu prea știu multe mișcări.

E. R.: Discuția asta despre artă contemporană, despre muzică, despre proiectele noastre și despre ce facem noi, e oricum dificilă într-un postmodernism atât de eclectic și nebun.

N. D.: Da, dar sunt mulți care au proiecte bune, mai ales în zona de underground.

E. R.: Eu le spun și studenților mei: să nu încercați să fiți originali, să nu inventați apa caldă de șapte ori că nu e cazul. Deci fiecare pornește de la ce avem deja. Și în muzică și în artă pornești de la instrumentele pe care le-au creat alții înainte. Chiar și muzica pe care o faci tu, din ce văd, e mai mult performativă decât Rolling Stones. Aș vrea să te văd pe Arena Națională, dar ai un alt tip de muzică.

N. D.: E clar că aici e greu să fie mainstreamul, standardul. Mie îmi plac multe proiecte de aici. Cred că trupa mea preferată din România e Cardinal. Getchoo la fel, sunt niște tipi foarte tineri și talentați. Valeria Stoica mi se pare super tare, Lucia mi se pare super tare. Toate se încadrează cumva în zona de nișă, deși sunt hituri și hituri. Plant, la fel, e o trupă mișto.

E. R.: Nu pot să mai ascult muzică acasă, înnebunesc.

N. D.: Îmi imaginez, da. Îți ascuți seturile acasă.

E. R.: Ascult Enya, muzică de lift. E o întrebare interesantă aici: cum ajută identitatea noastră procesul creativ? Contează și cum ești tu construit. Te poți mula pe o realitate, poți zice că vrei să faci muzică și vrei să faci și bani din asta, deci te adaptezi unui public și unui loc. Și sunt oameni care fac muzică indiferent de bani – muzicieni, artiști care se joacă cu muzica, trupe.

N. D.: Personalitatea pe care o ai, fie că ești DJ, muzician, trebuie să se potrivească cu felul în care ești tu ca om, cu ceea ce crezi. Dacă nu e așa, poate duce la impostură, la ceva ce nu e autentic. Pentru mine acesta a fost cel mai important lucru. Înainte să fac proiectul cu Kadjavsi eram concentrat pe a-mi găsi identitatea muzicală, pe a putea traduce ce cred că sunt eu ca om în manieră muzicală.

E. R.: Muzica pe care tu o faci e, practic, ceva care îți place și la nivel absolut și strict personal și pe care o transmiți, nu?

N. D.: Da, da. Pentru mine, să simt că e *true* a fost un criteriu.

E. R.: E foarte important pentru mine, spre exemplu la seriile astea de DJ, să creezi un spațiu *safe* pentru diverse grupuri marginale. Se știe că cine vine la Dirty Disco, chiar dacă e în Control sau în Apollo, va fi OK. Misoginism, homofobie și rasism avem la fiecare colț de stradă și pentru mine a fost important, fiind în zona de activism de atâția ani, dincolo de muzică, să creez un spațiu care să fie sigur. O comunitate.

N. D.: Da, e foarte relevant să creezi genul acesta de spațiu pentru oameni. Dar, în același timp, party-urile tale au și o parte din cum ești tu – zic asta pentru că te cunosc, am și pus muzică împreună.

PORTUGUÊS, CÂT CUPRINZI CU OCHII

O șansă rară și extraordinară de dialog și descoperire a apărut anul acesta în calendarul literar românesc: Portugalia este invitata de onoare a Salonului Internațional de Carte Bookfest. Literatura portugheză are ocazia să sărbătorească autorii traduși și să prezinte nume noi.

Pentru o limbă de circulație restrânsă din punct de vedere editorial, avantajele sunt că literatura aleasă spre publicare este selecționată de editori și propusă de traducători pe criterii de pasiune și entuziasm literar. Același entuziasm a inspirat și dosarul de față: vă invităm să cuprindeți cât puteți cu privirea poezia, proza și gândurile autorilor portughezi și *de língua portuguesa* aleși pentru această degustare literară.

Trei scriitori cu traduceri recente în librării, José Luís Peixoto, David Machado și Gonçalo M. Tavares, își pun în balanță stilul, moștenirea literară și afinitățile în ancheta realizată de George Cornilă.

Voci poetice puternice, Maria do Rosário Pedreira și Yara Nakahanda Monteiro, alături de doi dintre cei mai iscusiți autori de povestiri ai momentului, Ana Margarida de Carvalho și João Melo sunt propunerea de explorare și descoperire a tonului și tonusului literar portughez actual.

Despre cum se vede Portugalia cu ochelari autohtoni vorbește într-un eseu Dinu Flămând.

Literatura portugheză în traducere în limba română are mult încă de recuperat în materie de clasici și de actualizat în materie de contemporani. Dar lăsăm aici o fereastră deschisă spre felul în care se așază în pagină scriitorii de la mal de Atlantic, bucuroși de ocazia ivită să-i aducem în discuție.

Mulțumiri generoșilor autori, traducători și coordonatori ai acestor rânduri, pe care vi le lăsăm drept interlocutor în cele ce urmează.

Lusiada continuă

GEORGE CORNILĂ ÎN DIALOG CU DAVID MACHADO,
JOSÉ LUÍS PEIXOTO ȘI GONÇALO M. TAVARES

De la o margine a Europei, literatura portugheză a răzbit până în cele mai îndepărtate colțuri ale mapamondului. Prin fabuloasele periple ale *Lusiadei*, care a cartografiat nu doar întinderile oceanice, ci și gândirea mitică a unui popor, prin strălucirea caleidoscopică a lui Fernando Pessoa sau prin sublimele scrieri ale unor titani ca José Saramago sau António Lobo Antunes, literatura portugheză pare să fi navigat dintotdeauna pe o linie trasată între intim și infinit.

Astăzi, într-o lume care e, paradoxal, interconectată și fragmentată, operele scriitorilor portughezi continuă să ofere ceva vital: un grai al nuanțelor, în același timp exuberant și melancolic, creat parcă tocmai pentru introspecție lirică și profunzime filosofică. Este o literatură conturată de mare, de *saudade*, de vestigiile unui imperiu, dar și de încrederea că cuvântul scris poate așterne punți între oameni împrăștiați prin imensitatea acestei lumi.

Sub motoul „Unde marea s-a sfârșit și pământul așteaptă”, Portugalia este invitata de onoare la ediția a XVIII-a a Salonului Internațional de Carte Bookfest, care va avea loc în București, la Romexpo, între 28 mai și 1 iunie 2025. Cu această ocazie, am adus împreună trei voci distincte - David Machado, José Luís Peixoto și Gonçalo M. Tavares - pentru a discuta despre ce înseamnă să scrii de la țărmul Atlanticului spre lumea largă.

George Cornilă: Moștenirea vastă a literaturii portugheze cuprinde atât grandoarea Epocii marilor descoperiri, cât și povara traumelor colonialismului, a dictaturii, a emigrației. Cum tratezi aceste ecouri în opera ta? Te bântuie sau te inspiră? Există astăzi un schimb cultural între literatura portugheză și, să zicem, literatura braziliană, angoleză sau capverdiană?

DAVID MACHADO: În cărțile mele mă interesează întotdeauna mai mult să privesc spre lumea contemporană și, printre altele, să înțeleg cum ne-a adus trecutul în punctul în care suntem sau în ce măsură acest trecut ne apasă pe umeri. Istoria portugheză, cu toate izbânzile ei, dar și cu traumele ei, are o marcă profundă în țara pe care o avem acum, în oameni, în modul prin care ne raportăm la restul lumii. Cred că în ultimii ani felul în care privim acest trecut a început să se schimbe, ceea ce provoacă disensiuni, diferențe de opinie, polemici etc. Teritoriul acesta al

spațiului public unde nu există consens este, după părerea mea, locul în care Literatura se poate dezvolta, căutând noi straturi de reflecție prin limbaj și povești.

JOSÉ LUÍS PEIXOTO: În opera mea, caut să abordez aceste dimensiuni cu conștiința că ele fac parte din cine suntem, atât paginile glorioase, cât și cele mai sumbre. Dictatura, colonialismul, migrațiile străbat istoria colectivă portugheză, modelându-ne identitatea. Prin în urmare, apar în mod natural și în cărțile mele. În cele mai recente romane ale mele publicate în România, *Autobiografia* și *Câinii din Galveias*, există mai multe personaje provenite din țări africane de limbă portugheză sau cu povești personale legate de acele teritorii. Personajele acestea, de fapt, sunt pretexte pentru a reflecta asupra mai multor situații legate de astfel de subiecte. În cazul romanului *Câinii din Galveias*, se regăsesc ecouri ale războiului colonial sau ale emigrației braziliene, ceea ce invită la o examinare mai

Reisefotos Portugal, Lissabon, Straßenbild, Franz Grasser, Deutsche Fotothek

VÂNĂTOAREA DE COMORI

Richard Kearney spune, în *Despre povești*, că „interpretezi ceea ce ești acum în funcție de punctul din care ai pornit și de cel încotro te îndrepti. Astfel, tu însuși dobândești un sens, ca identitate *narativă* care durează și este coerentă cu sine de-a lungul întregii vieți.”¹ Dacă acesta este cazul, și noi înșine ne investim – în spirit *wildean* – propria existență cu logica și cu sensul pe care le au narațiunile, și dacă „fiecare viață se află în căutarea unei narațiuni”², nu sunt poveștile adevăratele comori după care tânjim, pe care le vânam? Și cine sunt acei vânători pentru care comorile se arată neconținut și care, pentru a-și traduce *pe limba lor* lumea în care trăiesc, folosesc coordonate ale poveștilor? Într-un univers în care personaje curioase, fantastice – uneori tocmai prin simplitatea lor – pot da semnificație binelui și răului, iubirii, prieteniei, singurătății, morții și dorului, copiii sunt aceia care, în mod absolut firesc, înțeleg și trăiesc o poveste.

Secțiunea *Vânătoarea de comori* este o celebrare a poveștilor și a povestitorilor. Veți citi, în continuare, un amplu interviu cu autorul (nu doar) de literatură pentru copii, Matei Vișniec, un dialog cu ilustratorii care dau chip personajelor, anchete cu scriitori și ilustratori foarte tineri (care au și *locuit în poveste*, alături de Editura Arthur), dar și cu veterani (care vorbesc despre literatura inclusă în programele școlare), interviuri cu autoare care fac poveștile românești cunoscute și în străinătate, cu fondatorii festivalului-fenomen, *Narativ*, cu juriul Cărturino și, nu în cele din urmă, cu cele mai proaspete recomandări de lectură pentru cei mici.

Noi vedem cu ochiișorii nostri... un cărăbuș de aur! Voi ce vedeți?

1. Richard Kearney, *Despre povești*, traducere din limba engleză și cuvânt-înainte de Carmen Mușat, București, Editura Tracus Arte, 2020, p. 22.
2. *Ibidem*.

„M-am jucat serios cu toate genurile literare”

DIALOG ÎNTRE MATEI VIȘNIEC
ȘI PÉTER DEMÉNY

FOTOGRAFII: BARNA NÉMETHI

S-a întâmplat pas cu pas. Întâi, am auzit de scriitorul și dramaturgul Matei Vișniec, cel cu idei năstrușnice și care dau mereu de gândit. Apoi, am publicat câteva poeme de-ale sale într-o antologie în traducerea răposatului Gábor Cseke, om de litere de la Miercurea-Ciuc. Mai târziu, am luat masa cu dumnealui și cu Emilian Galaicu-Păun la FILIT Iași, anul trecut. Și, recent, am avut ocazia de a-i lua un interviu.

Dacă îmi pot permite să parafrazez procedeul său de a da titluri, aş putea spune că mai jos urmează *Interviul unui jurnalist bucuros că a putut să-i pună câteva întrebări lui Matei Vișniec*. Cred că am reușit să surprind esența.

Domnule Matei Vișniec, vă mulțumesc că ați acceptat să purtăm această discuție. Mărturisesc că m-ați fermecat total când, anul trecut, la FILIT, pe scena Teatrului Național din Iași, ați vorbit despre *Adelina și crocodilii din mlaștină*. Ideile acelea pline de imaginație - orașul este ocupat de crocodili, de la un timp, se poate circula doar pășind pe spatelul lor etc. - m-au cucerit instant. De unde pornesc ideile dvs.?

Fiecare scriitor este măcinat de niște idei care îl urmăresc ani de zile și cărora încearcă să le găsească forma. Aș spune așa: eu am scris literatură, am fost pasionat de cuvânt, m-am jucat serios cu toate genurile literare. Au fost idei recurente care s-au încarnat în proză. Altele nu-și găsesc culcușul sau hainele decât în teatru. Altele s-au topit în versuri. Fiecare poveste și-a cerut o anumită formă. E ca și cum în fața fiecăreia s-ar fi așezat o țintă imprezvizibilă. Dacă nimeream ținta-proză, povestea devenea roman sau nuvelă. Dacă nimeream teatrul, atunci povestea devenea o piesă de teatru sau o piesă pentru copii.

Asta vi se întâmplă când sunteți deja în procesul scrierii? Atunci vă dați seama că asta e totuși o piesă, de exemplu?

Uneori mi s-a mai întâmplat să încep o proză, să avansez destul de mult în ea, dar să-mi dau seama pe parcurs că textul va deveni o piesă. Aproape fără voia mea sămburele dramatic se dezvoltă impunând o formă, promitea să devină o piesă bună cu un ritm al ei, cu o structură a ei. De mai multe ori, aceeași poveste am transpus-o și în formă de proză, și în formă de teatru. Ați amintit de *Adelina și crocodilii din mlaștină*: această poveste este și un microman, și o piesă. Ea a fost publicată la Humanitas în două versiuni, cea de teatru și respectiv cea de proză. Între ele sunt diferențe. Mi s-a părut interesant să-i propun unui public tânăr să confrunte versiunile respective, să afle ce aduce în plus proza (sau ce lipsește din ea), ce scade ca intensitate într-o piesă, dar numai ca să crească altceva.

Am abordat, de asemenea, tema comunismului și în proză, și în teatru. Am scris un roman care se numește *Un secol de ceață*, în care încerc să vorbesc despre cele două mari ideologii ucigașe ale secolului al XX-lea, fascismul și comunismul, cu povești care s-au transformat - în teatru - în alte contexte. În piesa mea cu titlul *Istoria comunismului povestită pentru bolnavii mintal* este vorba despre un spital de boli mintale situat la Moscova. Tot despre un astfel de spital e vorba și în roman.

Deci am jonglat cu genurile literare. În ce privește genul dramatic, aș preciza că nu am trecut niciodată dincolo de frontiera scrisului, în sensul că nu am devenit eu însumi nici actor și nici regizor. Cu o singură excepție, totuși, când m-am transformat în regizor ca să-mi montez o piesă în Portugalia, la Coimbra, în 2023. M-am dedicat deci diverselor limbaje specifice genurilor literare. Sigur că există pasarele între limbaje, și uneori am folosit tehnici poetice în scrierile dramatice, sau elemente de teatralitate în proză... Dar de

fiecare dată am încercat să ascult și să mă apropiu de ceea ce este specific unui anumit limbaj. Construcția romanescă este alta în roman și alta într-o piesă de teatru. Sunt diferențe esențiale de ritm, de raport cu timpul și cu spațiul... Pentru mine o nuvelă este o poveste care nu mai vrea să crească în mod *natural* după un anumit număr de pagini. În tinerețea mea am fost foarte marcat de Caragiale. Am scris momente și schițe chiar preluând aceste genuri (sau sub-genuri) de la Caragiale. Nu degeaba le-a intitulat el așa, pentru că ele sunt hibride, nici nu știi dacă le poți numi bucăți de proză sau piese scurte. Am și publicat de altfel tot la editura Humanitas o culegere intitulată *Caragiale e de vină*. Am recurs în aceste texte la tehnica de creionare rapidă, cu abundență de dialoguri, tehnică în care a excelat Caragiale.

În mintea mea poveștile se mai nasc uneori dintr-o imagine sau dintr-o știre, iar ele pot să germineze ani la rând înainte de a deveni literatură. Am o piesă care se intitulează *Buzunarul cu pâine*. Am scris-o pornind de la o întâmplare, sau mai degrabă de la o peripeție. Eram profesor navetist, făceam naveta între București și un sat din Bărăgan, mergeam la școală cu trenul și de la gară luam o bicicletă... Treceam mereu pe lângă o fântână părăsită și într-o zi am auzit un câine lătrând în ea. Am fost atât de impresionat de situația ca atare încât în aceeași seară am scris o piesă despre un câine căzut (sau aruncat) într-o fântână și două personaje incapabile să-l scoată, dar care vorbesc la nesfârșit...

Piesa aceasta am văzut-o chiar la Cluj în regia lui István Albu. Dar aș vrea vă întreb dacă aveți un ritual înainte de scris. Manuel Vilas mi-a povestit că îi place să se uite în frigider. La Fontaine mânca mere prăjite. Dvs. aveți așa ceva?

Foarte rar mi-am permis să am un ritual, pentru că de fapt am lucrat tot timpul, am fost fie profesor în România, fie jurnalist (timp de 32 de ani) la Radio France Internationale la Paris. Din când în când mi-am permis să-mi încep ziua cu o cafea și o țigară. N-am fumat niciodată prea mult, trei, patru, cinci țigări pe zi, deci recurgeam la un fel de stimulare a centrilor nervoși ai imaginației. Însă cea mai mare parte a textelor pe care le-am scris s-a născut printre picături sau, mai corect, am acordat zilnic o oră sau două ore scrisului, chiar și atunci când trebuia să lucrez opt ore pe zi la RFI. De multe ori am scris în cafenele. În mod paradoxal mă motivează atmosfera destul de zgomotoasă din cafenele. Scriu bine în acel zgomot și în acea ambianță efervescentă, îmi fac din ele un fel de scut protector. Poate că acesta a fost singurul meu ritual, mă trezeam devreme, reușeam să scriu o oră sau două ore într-o cafenea și apoi plecam la radio răsufând ușurat, cu „misiunea” de scriitor îndeplinită pe ziua respectivă.

Sigur, au fost multe vacanțe în care puteam să-mi permit unele tabieturi, să beau un ceai verde, să mă uit pe fereastră la munți sau la mare. Mi-au fost prielnice întotdeauna și anumite sejururi de care am profitat în Franța în locuri speciale, în rezidențe rezervate scriitorilor. Vă dau un exemplu foarte

Copiii care vor să citească. Sau le și place?

PÉTER DEMÉNY

De ani de zile urmăresc nemulțumirea legată de cititorii care nu există. Pe de altă parte, e limpede că lectura trebuie să înceapă la o vârstă fragedă ca să aibă șansa de a se împământenii. Iar ca să-i țină aproape pe cititorii mici, literatura are nevoie de o promovare cât mai bună în zilele noastre, când internetul tinde să acapareze tot și să ne conecteze continuu, nelăsând loc experiențelor mai profundate.

Asta a fost ideea. Am continuat lucrând la câteva întrebări la care să-mi răspundă niște autori care scriu (și) pentru copii, dar care și participă la niște întâlniri-ateliere-tabele în care se întâlnesc cu publicul. Am sperat că din răspunsurile lor se creionează dacă nu soluția, cel puțin o hartă a ei. Și cred că am avut dreptate: toți, absolut toți mi-au răspuns cu interes, inteligență, curiozitate și înțelegere a iluziilor. Cei pe care i-am întrebat au fost: Lavinia Braniște, Adina Popescu, Adina Rosetti, Florin Bican, Horia Corcheș, Alex Moldovan.

Iată întrebările:

1. Sunt bine închipuite-structurate/prietenos manualele de limba și literatura română din punctul de vedere al literaturii pentru copii? Dacă da, de ce, dacă nu, de ce nu?
2. Cum îi „cucerim” pe copiii de azi?
3. Ce facem cu clasicii? Creangă mai poate avea un rol? Sau Coșbuc? Elena Farago?
4. Ce rol pot avea întâlnirile cu elevii? Se reiterează din partea lor, a școlii ori a profesorilor dorința de a întâlni scriitori contemporani încă o dată și încă o dată?
5. În ce măsură depinde de profesor bucuria lecturii? Aveți întâmplări cu profesori faini?
6. Vă place să vă jucați?

LAVINIA BRANIȘTE

1. Cred că cei mai în măsură să răspundă la această întrebare sunt cei care folosesc manualele în munca lor de zi cu zi, și anume pedagogii. Ei au suficientă experiență și o imagine destul de amplă a materialelor didactice ca să poată formula argumente. Eu cunosc câteva redacții de edituri care se ocupă și cu editarea manualelor și știu sigur că acolo sunt oameni profesioniști, care se străduiesc să închipuie manualele într-un mod cât mai prietenos și eficient. În plus, mi s-a cerut și mie de vreo două ori să scriu texte pentru manuale, deci îmi imaginez că se fac într-adevăr eforturi de a-i aduce pe autorii români cât mai aproape de micii cititori.

2. Eu nu mă pricep să-mi vând cărțile și nici să mă „vând” pe mine ca scriitoare. Toată energia mea merge către procesul de scriere, iar acolo nu mă gândesc neapărat cum să-l cuceresc pe cititor, pentru că niciodată nu-l cunoști cu adevărat pe cititor. Din fericire pentru mine, scriu pentru vârste mai mici,

iar cititorii mi-i imaginez ca fiind în zona aceea a copilăriei universale, cu trăsături similare de la o epocă la alta: descoperirea și îmbrățișarea lumii, aventura (care poate porni din orice), umorul, interesul pentru animale și lumea vie în general. Cred că fiecare carte, dacă are ceva interesant de spus și e scrisă bine, are un public al ei și există oameni specializați în a-l găsi, în departamentele de marketing ale editurilor.

3. Depinde de ce nivel și cum sunt predați. E clar că au locul lor în istoria literaturii și că merită studiați la o astfel de materie.

4. Mai degrabă din partea profesorilor vine dorința reîntâlnirii. Seriile de copii se schimbă de la un an la altul, iar elevii sunt – sau cel puțin așa îmi pare mie – supraîncărcați cu activități, teme, meditații, și cred că uneori ce se întâmplă în interiorul școlii le creează din start repulsie, încă dinainte de a ști despre ce e vorba. E mai interesant pentru ei să facă lucruri în afara școlii, cred că și întâlnirile cu scriitorii sunt privite altfel

Brother and Sister, Heinrich Kühn

dacă se desfășoară în altă parte, în aer liber sau în librării. Dar cu profesorii e mai ușor să rămâi în legătură și dacă întâlnirile ies bine, ei te invită din nou, la clase noi.

5. Da, sigur. Eu merg mai mult în școli primare, pentru că scriu mai degrabă pentru copii mai mici și mi s-a întâmplat de multe ori să constat că și clasa e după chipul și asemănarea învățătoarei. Dacă ea e încordată și aspră, sunt și elevii încordați. Dacă ea e relaxată și pusă pe șotii, la fel sunt și copiii. Bine, eu vorbesc acum de ce se vede în vizitele de o oră, cum se descurcă mai departe cu managementul clasei o învățătoare prea relaxată, nu știu să spun, mai ales când sunt mulți copii la un loc. Până la bucuria lecturii, cred că profesorul e în primul rând un filtru care selectează cărți interesante pentru copiii cu care lucrează. E mult balast pe piață, nu tot ce se tipărește e bun și nu tot ce are marketing intens e neapărat de calitate. Profesorul ar trebui să aibă în primul rând discernământul de a alege bine, potrivit pentru elevii săi, cărți care ies din tipare, te pun pe gânduri, îți dau niște teme de discuție după aceea.

6. Da.

ADINA POPESCU

1. Eu sunt cu totul în afara „sistemului”, însă din câte am aflat de la profesorii de limba și literatura română cu care am discutat, lucrurile s-au mai schimbat (în bine) la gimnaziu, la liceu din păcate, nu. Adică s-a mai schimbat programa, modul

în care e structurată materia și modul de evaluare (de exemplu, la Evaluarea națională, nu se mai pune accent în mod special pe memorare și pe comentariile literare, cum era „pe vremea noastră”, există un text la prima vedere pe care copiii trebuie să-l înțeleagă și parțial să-l interpreteze, există o compunere liberă etc.). Și manualele sunt mult mai atractive, iar vestea bună este apariția în manuale a scriitorilor contemporani. Eu am fost norocoasă pentru că am lucrat în mod direct cu autori de manuale, am scris un text special pentru manualul de română de clasa a VI-a (de la Editura ART), deci sunt o autoare din manual. Textul („Un păianjen care se credea Spiderman”), deși îndeplinește niște cerințe, e prietenos cu copiii, e amuzant și povestea de acolo face parte din universul copiilor de astăzi, se regăsesc în ea. Primesc multe întrebări de la copii în legătură cu textul ăsta – cred că și din cauza faptului că au o temă pentru acasă acolo, în manual – „Ce întrebări i-ați adresa scriitoarei Adina Popescu?”. Cred că scriitorii contemporani sunt foarte importanți în tot acest proces educațional, copiii trebuie să se convingă că literatura e un organism viu, că n-a murit acum două secole, pe vremea lui Eminescu și a lui Creangă și că limba, în același timp, evoluează de la o generație la alta de scriitori. Nu ne dorim ca acești copii, când termină școală, să fie filologi, critici literari sau mai știu eu ce, ne dorim să știe să se exprime corect în limba română, să poată să scrie un text inteligibil, să poată să țină un discurs în public, să aibă o argumentație, dar și o idee despre ce înseamnă literatura.

Tomatoes grown by homesteader, Arthur Rothstein, 1936

Roșii în mai

BOGDAN RĂILEANU

Primul semn că legumele au stat prea mult pe tarabă era că deveneau moi. Așa se întâmpla și cu oamenii se gândea nea Semion. Când îi băga în groapă, probabil după câteva zile de stat în sicriu primul lucru era că începeau să se înmoaie ca niște dovlecei peste care dăduse căldura. Deși avea peste 65 de ani nea Semion nu se simțise niciodată moale. Din contră. Era în putere și spera să mai vadă încă mulți clienți cumpărând de la taraba lui din Piața Matache cel Nou. Primăvară după primăvară, toamnă după toamnă, nea Semion își aștepta mușterii cu legume și verdeață, borș și ouă de curte. Dar din când în când bărbatul se uita la legumele lui de pe tarabă și se gândea la moarte.

Toată lumea știa că vine în fiecare vineri și sâmbătă la 6 dimineața. Dar astăzi era sâmbătă și întârziase. Trecuse de opt dimineața când a intrat nea Semion pe ușa halei. Pe sub șorțul

lui murdar cu buzunarul mare în care ținea banii avea o cămașă. Nu îl văzuse nimeni cu cămașă în piață vreodată. Cămașă albă cu un pulovăraș gri și o îngrijorare în privire.

Gelu se apropie de taraba la care vindea nea Semion. Ești gata, bre? Hai, ia și matale un kil de roșii, niște castraveți într-o plasă și să mergem că pe urmă mai avem și altă treabă. Nea Semion se uită cu neîncredere la Gelu își dădu șorțul de piețar jos și rămase în ținuta pe care o avea de bună. Puse la repezeală niște roșii mai frumoase într-o pungă de Mega și castraveți, mai mulți. Se uită pentru o clipă la degetele lui crăpate și curbate de reumatism, unghiile nu erau prea curate, se șterse pe șorț și îl căută din privire pe Gelu care era deja în ușa de la intrare, îi făcu un semn din cap să îl urmeze. Bine, mă, Gelule, dacă zici tu, își tot spunea în gând nea Semion. Gelu ăsta era mereu prin piață. Avea câteva tarabe și el la care vindea flori și

apă plată. Mulți pensionari veneau să cumpere apă plată de la el pentru că era mai ieftină decât aia de la Mega și era oricum mai sănătoasă decât aia de la robinet. Nea Semion se întrebese mereu care era treaba cu apa asta plată pe care o vindea Gelu. De unde o lua? Zicea că are un izvor în sat, la Gulia, și că i-o sfințește un preot de la o mănăstire. Dar nimeni nu văzuse vreodată izvorul de unde lua Gelu apa. Cert e că se dusesse vorba și oamenii veneau. Bătrâni, mame cu copii, bărbați îmbrăcați la costum, corporatiste care veneau tocmai din celălalt capăt al orașului, făceau uneori coadă și așteptau să își ia apa. Avea ph-ul mic. Era ceva cu apa asta, se gândea nea Semion. El cât muncea pentru legumele alea și pe urmă stătea în piață și nu se făcea așa coadă ca la Gelu la apă.

Gelu îl prinse de umăr și îl strânse cu simpatie, haide, bre, ce, ai emoții? Ce stai așa încruntat? Câți ani ai matală? 70? 69? Hai, că imediat ajungem, e în blocurile alea nou construite după cutremur. Dacă spui tu, mă, Gelule, își auzi nea Semion gândurile. Ieșiră pe stradă. Soarele era puternic, simțea transpirația cum se aduna pe spate, se îmbrăcase prea gros. O mașină de Poliție era oprită pe trotuar, în dreptul oglinzii atârna o cruciuliță de lemn, aceeași cruciuliță o avea și nea Semion la oglinda lui de la mașină, iar această asemănare îl făcu cumva să se mai relaxeze. Trase aer în piept și simți mirosul de mortăciune și pește stricat care venea de la magazinul de pe colțul pieței. Pentru o clipă îi veni în minte imaginea patronului de la pescărie cu care se certase în duminica Floriilor pentru că îi vânduse scrumbie stricată. Și gestul ăla pe care îl făcuse omul cu degetul în dreptul buzelor, să nu vorbească așa de tare că avea clienți în prăvălie și nu voia să îi alunge. Îl luase în spate și îi dăduse banii înapoi pe scrumbie și la plecare patronul îl strânsese de umăr tot așa cum îl strângea acum Gelu, cu prietenie. În urma lui niște bătrâne cumpărau scrumbie. Poate ar fi trebuit să se întoarcă să le spună, dar nu voia să se pună rău cu patronul. Îl mai văzuse prin hală cu șeful pieței, râdeau împreună, uneori șeful pieței primea câte o pungă de plastic în care se zbătea un pește mai mare. Și până la urmă toți făceau așa de sărbători, se caliceau, aduceau marfă prea multă care nu se vindea așa repede și se altera. Măcelarul făcea așa, femeile care vindeau brânză făceau așa, țărani de la legume făceau așa. Nimeni nu putea să îi oblige să fie mai responsabili. Îi spusese o dată o femeie așa, mata pari un om responsabil, de la tine cumpăr. După ce își dăduse ea seama că era el responsabil? Era un mister pentru nea Semion.

Trecură pe lângă biserică și își făcu o cruce. Pentru o clipă mirosul de mortăciune și biserică se amestecară în crucile pe care le făcu cu degetele lui noduroase. Ești credincios, bre? Să vii să-ți dau niște apă d-aia sfințită, îi spuse Gelu. Băi, Geluțule, nu sunt neapărat credincios, adică nu dau p-afară, dar mă gândesc la moarte, mă gândesc la câte zile mai am și na, e bine, să fii precaut. Da, nea Simioane, e bine să fii precaut. Așa vezi, Geluțule, mereu mă gândesc dacă o să mor acasă, la piață sau în drum spre piață. Și unde ți-ar plăcea matală? Păi, acasă, îți dai seama, să cad cu nasul în straturile de pătrunjel, ăsta să fie ultimul miros în nasul meu. Atunci ai grijă, bre, să nu dai ortu' la doamna Vera, glumi Gelu. Să știi că fix la asta m-am gândit

toată noaptea, dacă mor dreacu' la femeie în casă, ce rușine pe mine. Aa, de asta ești matală așa stresat. Stai, bre, liniștit că să mori *cu dansa-ntrânsa* e cea mai frumoasă moarte. Ai luat și matală o aspirină, ceva? Am luat, îți dai seama.

Gelu se opri brusc și se uită la nea Semion cu neîncredere. În intersecția de lângă piață un polițist dirija circulația și o ambulanță trecu cu alarma la maxim. Gelu spuse ceva, dar nu se auzi decât sunetul ambulanței isterice ca o prevestire rea. Ce zici, Geluțule? Nimic, bre, mă gândeam și io, spuse Gelu și porni mai departe. Hai, să mergem. Gelu își făcu și el o cruce în viteză și lăsară biserica în urmă, polițistul dirija mai departe circulația așteptând o mașină oficială să treacă, în piață legumele lui nea Semion așteptau cumiți pe tarabă întoarcerea, din când în când câte un pensionar trecea pe lângă ele și le pipăia apoi mergea mai departe.

Blocul doamnei Vera avea o brutărie la parter. În jur mirose a pâine proaspăt coaptă. Gelu formă numărul 33 la interfon și ușa de deschise cu un scurtcircuit în difuzor. Etajul 7, apartamentul 33, spuse Gelu și crăpă ușa de la intrare făcându-i semn să intre. Cum spui tu, Geluțule, se auzi vocea pierită a lui nea Semion și intră în scara blocului. Acum că era singur simțea cum își pierde curajul. I-ar fi plăcut să audă vocea doamnei Vera la interfon, ar fi putut să își facă o idee despre cum era femeia asta. Așa, faptul că a deschis fără să întrebe cine era i s-a părut că trădează o indiferență. Indiferență, ăsta era cuvântul care îi veni în minte și care se potrivea cu doamna Vera până în acest moment. Indiferență și curaj, că îți trebuie și curaj să deschizi ușa așa fără să întrebi. Lifturile nu mergeau, dar mirosul de pâine proaspătă îi dădu avântul necesar să o ia pe scări. Mirosul de pâine proaspătă era mereu pentru el o veste bună. În copilărie de câte ori apăruse mirosul de pâine proaspătă în casă se simțise fericit. De ce nu ar fi fost și acum la fel, un moment din acela, plin de îmbrățișări calde și miros de pâine proaspătă. Urcă cele șapte etaje cu elan, dar când ajunse în dreptul apartamentului cu numărul 33, simți un nod în gât. Nu îi venea să sune. Atinse soneria de câteva ori. Avea mâinile transpirate. Se uită în pungile de plastic la roșiile frumoase pe care le culesese de dimineață din solarul său de la Buftea. Parcă de la roșiile astea începuse și discuția cu Gelu atunci în piață. Despre femei. Că femeile sunt mai pretențioase ca bărbații la cumpărături, că pun mâna, că pipăie marfa, se târguiesc, fac, dreg. În vreme ce bărbații sunt mai indiferenți. Cumpără după impuls. Le place ceva, cumpără. Nu stau șapte ore în piață. Și atunci adusesse Gelu vorba de doamna Vera. Mai rămăsese marfă pe tarabă și l-a întrebat ce face cu marfa, dacă nu vrea să o ducă el la o doamnă care stă aici aproape și nu îi place să se trezească devreme dimineața. I-a dat marfa, normal, și în altă zi a aflat ce era cu doamna Vera. Gelu îi zâmbea așa cu subînțeles și i-a propus. Acuma uite-l aici cu punga plină de roșii. Era luna mai. Afurisita asta de lună mai.

Ușa s-a deschis în fața lui simplu, fără grabă. Ca și când femeia stătuse în spatele ușii și îl urmărise până atunci și a decis să facă ea primul pas. A auzit vocea Verei în sfârșit și s-a uitat la ea, era îmbrăcată cu o pereche de pantaloni de casă din bumbac mulați pe coapse și o bluză din mohair pufos. Era prea frumoasă

TÂRG LITERAR

„Kafkologia cercetează cărțile lui Kafka nu în *marele context* al istoriei literare (al istoriei romanului european), ci aproape exclusiv în *microcontextul biografic*“ – scrie Milan Kundera în *Testamente trădate*. Ei bine, un târg literar este exact leacul împotriva unei asemenea perspective înguste. Deja dinaintea Bookfestului, putem citi listele editurilor, putem afla noutățile care ni se pregătesc, putem economisi pentru preferații noștri și deci, *ieșim din contextul îngust al pieței românești*.

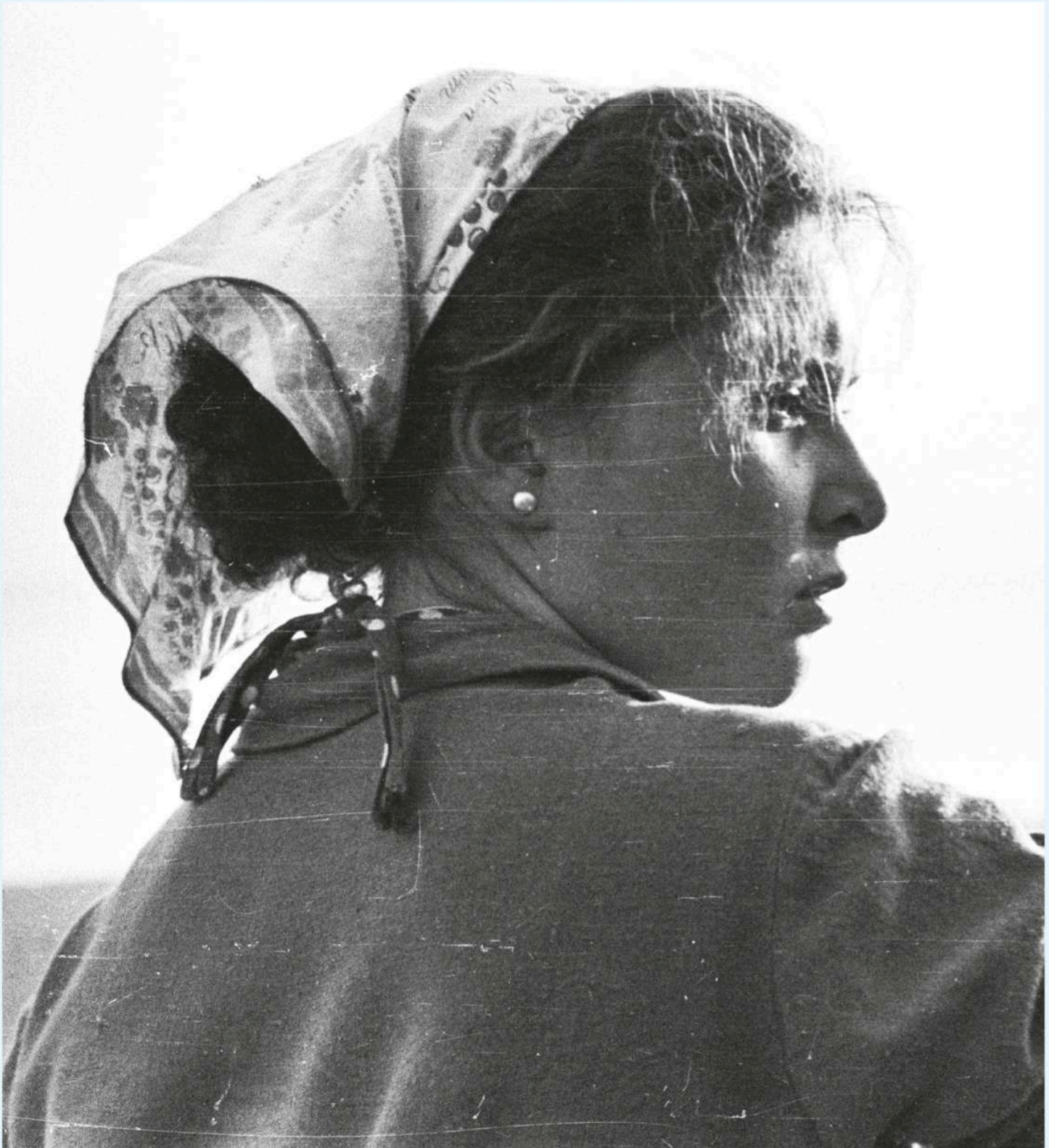
Cu atât mai mult cu cât la fiecare ediție există o țară invitată: fenomenul acesta îndreaptă atenția noastră către un anumit segment cultural, în cazul de față, literatura Portugaliei. Intrăm în lumea unor scriitori și poeți a căror operă literară ne creionează o altă hartă decât cea geografică. Este, acesta, un context asemănător nisipurilor mișcătoare, vin autori contemporani a căror operă încă nu s-a așezat în canonul liniștitor al istoriei literare, dar personalitatea lor, carisma lor ne cucerește prin *prezența* aici, la București.

Dar vin și alți scriitori, din toate țările lumii: Bookfestul e locul în care te poți întâlni cu ei la bufet sau pe holuri. Și dacă nu-i întâlnești, cărțile lor tot vor fi aici, grație editurilor Art, Curtea Veche Publishing, Trei, Cartier, Humanitas Fiction, Polirom ș.a.m.d. În această secțiune, vă propunem extrase din volumele care apar la târg.

Lectură plăcută!

Claudia Blajinu

PAULA ERIZANU

© Mészáros Zoltán, Fortépan

Evară. Se întoarce de la prășit, cu sapa pe spate și o traistă în care să strângă niște vreascuri. Pâinea, nucile, roșiile și brânza le-o mâncat pe deal. Și o mai ciugulit niște cireșe amare, că-s bune la toate: și de durere, și de ficat, și la memorie, și la digestie. Poartă o batistă neagră pe cap, fusta ei sură, de cânepă, și o cămașă verde cu flori mititele, roșii. Deamu nu mai e tânără și i-i mai greu să meargă atâta să-și prășească popușoii. Cânepă nu i-o mai dat voie să puie. Era bună ea și de mâncat, cu nepotul, în prag, seara, și de țesut.

Nepotul de la trei luni o crescut cu ea, că fata lucra. Pe urmă o să se dea concediu de maternitate, târziu, da atunci nu era. Descurcă-te cum poți. Ei nu i-o părut rău, că așa n-o fost singură, mai avea un suflet alături, avea cu cine schimba o vorbă. Da acuma era plecat înapoi la fată. Așa că s-o dus ea singură la deal.

Rușii i-o mutat pământul mai departe de sat, că-i *edilicinică*¹. Da de ce să le dea pământul ei unde o muncit atâta? Asta-i răsplata pentru faptul că soțul i-o murit în război. A fost dat dispărut. Da ei nici n-o recunoscut, o zis că o fugit. Ca să nu-i plătească pensie. Da ea știe că Mihail al ei n-ar fi fugit, că el nu spunea un cuvânt împotriva. O trăit bine cu dânsul. Mai tare ar fi vrut să se mărite cu Sandu, că era frumos și blond cum era și ea când era tânără. Da el s-o însurat cu alta, mai bogată. Alții ar zice *ei, ce să faci, așa o fost*, dar ea continuă să fie supărată. De blestemat, nu-l blestemă. Da nici să-l binecuvânteze.

Supărată îi și pe părinți, că n-o dat-o la școală mai departe. Ar mai fi vrut să mai învețe, că tare-i mai plăcea. La școală, era o fată din cinci, la cincizeci de băieți, da în familie, era prima din nouă. Trebuia să aibă grijă de frați, de surori și de animale, așa i-o zis. Au dat-o în schimb la școală pe Casandra, care nu se omora învățând, dar nici nu putea să lucreze, că era mai slăbănoagă, mai bolnavă, așa că ce folos dintr-însa acasă.

Școala o făcut-o la români. Are și acum tăblița – pe o parte pătrățele pentru matematică, pe cealaltă – linii, pentru limbă. Mai ține minte poeziile și azi. Ajungea abia prin octombrie la lecții, când se termina munca în câmp. Și pleca prin aprilie, când începea lucrul pe deal.

O trebuit să învețe să scrie și-n chirilice când o venit rușii. Întâi pe plic, ca să ajungă scrisoarea la fiică-sa, apoi și-năuntru, că ei le mai deschideau pe drum, să vadă ce-i scris.

Bine că măcar fetele ei o făcut carte. Amândouă o învățat de profesoare. Prima-i la școală, în alt sat, a doua predă aici. O-nvățat și ea cu dânsule, ele-i mai aduceau cărți, ea le citea. Și-apu le dădea înapoi, că Mărioara ș-o făcut bibliotecă mare la dânsa acasă. Duce cărțile la școală, le arată elevilor, le povestește.

Acuma să strângă niște lemn prin pădure, să aibă de pus pe foc la gătit. Pădurea asta o fost odată bătrână, dar o tăiat-o rușii încă sub Țar, să facă Odesa și flota Mării Negre, așa i-o zis mămuca când era mititică. O urmat secete, temperatura s-o ridicat. Deamu peste mulți ani o sădit iară altă

pădure mai mititică, o pus mai mulți mesteceni, ca să fie ca la ruși. O fost la particulari și de când o venit românii era a statului, ca să o poată folosi și țărani. O rămas a statului și sub ruși.

În război, românii, când o venit, o cerut o căruță ș-o adus-o înapoi peste o săptămână. Da rușii o făcut schimb între carul lor și căruța ei. Da ea și-o dat sama și le-o desfăcut carul și l-o împrăștiat. De-asta stau acum găinile ei pe roțile iestea mari. Și, cum s-o gândit ea, peste o săptămână o venit iar și-o zis că și-o lăsat carul lor aici și c-o venit să-l ieie. Ie-l de unde nu-i!

Când o venit rușii, o pus toți bețivii satului în funcții de conducere. Când n-aveau nimic de mâncat și lumea se descurca cum putea, cu lapte de oaie, de capră, de vacă, cu lobodă, acela care învăța mai rău o venit la dânsa noaptea acasă cu bărbați de la raion să-i ieie grâul. O bătut la ușă tare, că o auzit toți dracii. S-o sculat și fetele. Da acela o venit pregătit. C-o bomboană. I-o arătat-o Mărioarei ș-o întrebat-o *unde ascunde mama grâul*. Și dus o fost grâul. Mare i-o fost durerea. Bine că avea capră. Capra le-o salvat. La alții o fost mai greu. Fierbeau opinci să facă răcitură dintr-însele.

Și-acuma... iaca. Se lasă seara. Să treacă prin pădure, să taie drumul spre casă. Să mai strângă niște vreascuri în desagă pentru foc. O adunat binișor, să le poată duce. Ciori se aud deasupra. Da când colo, ce se vede dintr-o tufă? Niște ochi sticlesc. Ea se face gheață. Ochii se fac tot mai mari – se apropie. Mai întâi o pereche de ochi, apoi apare a doua pereche... câini să fie? Se apropie la câțiva metri de ea. Nu, nu-s câini. Nici vulpi. Nici șacali. Îs mai surișori, așa. Lupi îs!

Ho, stați acolo! le strigă de mai multe ori. Se uită când la unul, când la altul, că așa o citit la gazetă. Ochii se micșorează, se îndepărtează. Ei parcă s-o retras oleacă, dar cu lupii, nu știi. Cât ești pe teritoriul lor... Principalul e să te uiți la ei și să nu te întorci cu spatele.

Parcă o săgetează ceva. Se adună. Noroc că are niște chibrituri în desagă. Le scoate, aprinde un foc. O creangă de ici, o creangă de dincolo. Și vreascurile din desagă. În spatele ei – un stejar bătrân. Sprijină sapa de el. Nu mai sticlesc ochii. Se întunecă. Acuma, ce să facă. Stă aici până dimineată.

Auuu, se aude din depărtare. Auuu, răspund și alții.

Prin câte o trecut ea, ăsta să-i fie sfârșitul? Sfășiată de lupi? Uneori oamenii îs mai fiare. Cum o fost acela care i-o intrat în casă. Bine c-o reușit să se urce în pod și să ia și scara după dânsa. Acuma armă are, că i-o dat-o ginerele, da n-o luat-o cu ea. Că nu-i soldat și nici vânător.

Gata. Îi o liniște. Se aud doar greierii. Și o bufniță. Buhu bu-hu. De văzut nu vede nimic, că e întuneric în jurul focului. Bine că nu-i așa frig. Și are galoșii pe ea. Important e să nu-ți fie frig la tălpi. Dacă era iarnă, purta bocancii americani. O mai bâzâie țântării și le mai dă câte-o palmă. Țântăroaicele, că numa ele sug sânge de om, așa o citit la gazetă. Ei mănâncă zahăr.

Don Quijote la Teatrul Act: când nechează un scaun

OVIDIU ȘIMONCA

La Teatrul Act din București, în aprilie 2025, a avut loc premiera piesei *Don Quijote*, o dramatizare după romanul lui Cervantes făcută de britanicul James Fenton, care a scris piesa în 2016, când se împlineau 400 de ani de la moartea autorului spaniol. Piesa lui Fenton conține vreo 40 de personaje și multă muzică. La Teatrul Act sunt doar șase actori, Marcel Iureș îl joacă pe Don Quijote, ceilalți (Dan Rădulescu, Oana Predescu, Ruxandra Maniu, Iosif Paștina, Ionuț Moldoveanu) întruchipează, fiecare, o mulțime de personaje, patru, cinci sau chiar șase.

Cum a transformat regizorul Alexandru Dabija o montare de mari dimensiuni într-una care să se potrivească Teatrului Act? Am refăcut cu Alexandru Dabija, cu Marcel Iureș și cu doi actori traseul piesei până la spectatori.

Ăsta-i teatrul!

Așadar, când Don Quijote vrea să o ia pe urmele cavalerilor rătăcitori din vechime, el are un cal, Rosinante, și un scutier, pe Sancho Panza. Ei pleacă să se lupte cu monștri, cutează să-și depășească o anume condiție terestră și visează că înfruntă arătări misterioase. Don Quijote intră în ficțiune unde îi imită pe cavalerii rătăcitori. Lecturile sale îl duc în ficțiune și acolo rămâne până la moarte. Lumea din jur îl consideră un scrântit, un nebun, unul pe care lectura cărților l-a stricat. De aici și o revoltă a sătenilor împotriva cărților, care trebuie îndepărtate, trebuie arse, distruse, trebuie să fie alungate pentru că pricinuesc numai rău.

Reușita spectacolului *Don Quijote* vine din puterea de a arăta intrarea în ficțiune, la modul concret. Întâi, sunt costumele, recuzita, Don Quijote are spadă, are coif, are echipament de luptă, are și iubită, pe Dulcinea Del Toboso, și toți cei din jur au costume care te duc la 1600. Meritul este al Mariei Miu, care a lucrat cu răbdare aceste costume. Costumele dau dimensiune cinematografică și realistă acestui spectacol, într-un spațiu extrem de restrâns.

Dar cum poți să arăți înfruntarea, această libertate a lui Don Quijote de a se scufunda în visul-ficțiune? Cum poți să participi la luptele lui Don Quijote fără să ți se pară extravagante? Important este să accepți convenția ca o realitate! Cum poți să-i vezi pe Don Quijote încălecând un scaun și pe Sancho Panza așezat pe un taburet și să ai impresia unei glorioase înfruntări?

MARCEL IUREȘ: „Tema calului și a măgarului e foarte profundă. Dacă vrei să schimbi convenția asta, te duci în clinic. În imaginarul literar pe care îl trăiește Don Quijote, poate să fie și o mătură, poate fi și un căluț din lemn. Singura atitudine pe care am găsit-o valabilă este să te abandonezi acestei convenții. Acel scaun din lemn este Rosinante. Scaunul nechează, dacă ați băgat de seamă, măgarul-taburet rage. Spada sună, coiful cade și sună. Este o lume în care convenția funcționează perfect. Să o stric, să o complic? Îndrăzniți să credeți! Este mecanismul suprem al teatrului: spunem o poveste pe care noi doar o întruchipăm“.

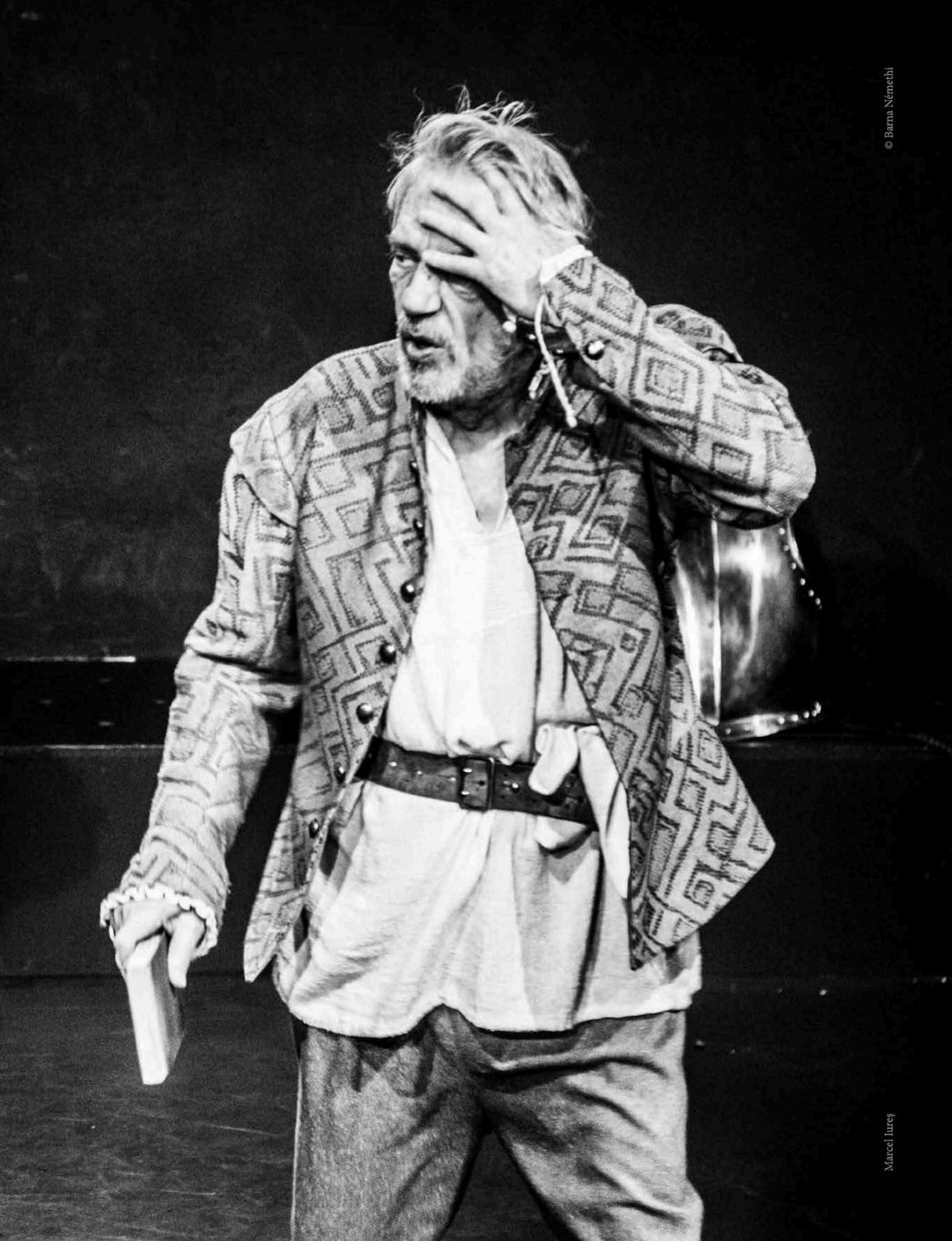
ALEXANDRU DABIJA: „Ăsta-i teatrul! Să accepți că se poate și așa. Și când accepți și uiți, ca spectator, că nu este nici un cal pe scenă, acesta-i teatrul!“.

Piesa aceasta, dramatizarea lui James Fenton, i-a fost propusă lui Alexandru Dabija de către poetul și traducătorul George State, care traduce din engleză și din germană, mai ales din germană, a tradus Celan. Dramatizarea lui James Fenton a devenit, în Marea Britanie, o mare producție, cu vreo 40 de personaje, cu muzică, ceva grandios. Numai că un text bun se poate adapta condițiilor, doar să vrei și îl poți avea pe Don Quijote și la Teatrul Act.

Descoperirea lui George State

ALEXANDRU DABIJA: „Ocupându-se de poezia lui James Fenton, George State a găsit textul *Don Quijote*. Noi suntem prieteni. El mi-a trimis textul și s-a suprapus cu o idee pe care noi (Marcel Iureș și cu mine) o aveam mai demult. Căutam personaje care se lipesc foarte bine pe personalitatea lui Marcel Iureș.

Noi ne învărtim într-o zonă nu de texte neapărat, ci de personaje marcante ale literaturii, ale dramaturgiei, adică personaje care să aibă un conținut cultural foarte solid; dacă se pot transpune și teatral, e cu atât mai bine. Aveam în minte o listă de personaje. Când spun asta, nu înseamnă că stăteam cu creionul în mână și bifam personaje. George State mi-a zis: «am găsit un Don Quijote» și mi-a trimis piesa în engleză. Nu citesc textele cu foarte mare acribie, nu sunt înnebunit de texte, să le studiez la literă. Sunt mai degrabă un cititor de texte extrem de superficial. Dacă mi se prezintă o piesă de teatru, citirea mea este impresionistă. Nici această dată nu am citit cu foarte mare atenție,

NICHITA DANILOV

Zbor

De ce oare am uitat numele tuturor lucrurilor din lume?
 Nu te agita, omule, ești pe drumul cel bun:
 nu uita că pe lumea aceasta totu-i uitare.
 De ce nu-mi mai aduc aminte de numele ierbii,
 de numele arborilor și a păsărilor
 ce se înalță în vârtejuri spre cer?
 Nu te agita, omule, ești pe drumul cel bun:
 nu uita că pe lumea aceasta totu-i uitare.
 Îmi întind mâinile în aer și dau mereu peste un gol,
 în timp ce picioarele mele calcă pe un drum
 presărat de pulberea norilor
 în care se scaldă îngerii Domnului...
 Nu te agita, omule: ești pe drumul cel bun,
 Nu uita că pe lumea aceasta totu-i uitare.
 Drumul pe care merg e întins peste un abis
 ce duce de la mine la Tine și se pierde în zare.
 Nu uita, suflete, că pe lumea aceasta totu-i uitare.

Pelerinaj

Merg pe strada care îmi poartă numele,
 toate celelalte străzi mă urmează.
 Văd strada Marta, văd strada Rufeni,
 văd strada Fulger, văd strada Vântu,
 și toate celelalte străzi ce izvorăsc din Târgu Cucu
 și se varsă în Podul de Fier,
 înaintea de-a urca spre Eternitate.
 Mă urmează și mașinile staționate pe străzi,
 mă urmează și intersecțiile,
 trecerile de pietoni și stațiile de tramvaie și cele de autobuze.
 Mă urmează și casele, mă urmează și copacii
 prăfuiți de pe marginea trotuarului,
 mă urmează și oamenii pe care i-am cunoscut,
 dar și cei pe care nu i-am cunoscut
 și nu-i voi cunoaște niciodată.
 Mă urmează și carele cu boi,
 și carele de luptă ieșite din tablouri,
 mă urmează și Carul Mic, și Carul Mare,
 mă urmează și Calea lactee,
 și toate zodiile ce se perindă pe cer.
 E un întreg alai în urma mea,
 dar și o liniște deplină. Nu se aude nici un hârșăit de pași,
 nici o șoaptă, nici un foșnet, nici o tuse.
 Înaintăm într-o liniște deplină,
 călcând cu precauție prin praful
 pe care vântul îl ridică ușor de la marginea orașului
 și ne așterne la picioare. Călcăm ușor,
 pe vârfuri, încercând să nu trezim
 mulțimea și iarba adormită care ne urmează îndeaproape.
 Pășim cu picioarele goale prin praf,
 cufundându-ne în el odată cu somnul care ne îngreunează
 pleoapele.
 Praful ne acoperă călcăiele,
 ne acoperă gleznele, ne acoperă șoldurile și umerii,
 chiar și ochi, chiar și creștetul.
 Mergem prin praf ca și cum am levita pe deasupra lui,
 nu-i simțim în nici un fel greutatea, nici atingerea moale.
 Mergem tăcuți prin praf, dar nu simțim
 în nici un fel greutatea noastră, mergem ca și cum
 n-am călca pe pământ, ci pe o planetă străină, coborâtă din vis..
 Deodată un vuiet de aripi ne spulberă somnul,
 și ne trezim goi în mijlocul străzii,
 ca și cum ne-am trezi în mijlocul unui râu selenar
 ce ar curge susurând liniștit peste umbra trupurilor
 și peste umbra sufletelor noastre.
 Încercăm să-i prindem undele în căușul palmelor noastre
 și să ne spălăm pe față, dar undele lui
 nu sunt altceva decât cenușă.
 Pe măsură ce mergem, încercăm să strigăm,
 ca să ne trezim din somn, dar strigătele noastre
 ne cufundă și mai adânc în liniștea absolută.

Mișcarea pentru lectură

este un demers Cărturești
care își propune
să pună cititorii
în mișcare.

Adresată celor care nu mai găsesc timp să citească, celor care nu știu cum să se (re)apropie de cărți sau cum să le facă loc în viața de zi cu zi, inițiativa a debutat cu lansarea „Manifestului pentru lectură”, pe 23 aprilie, și va continua pe tot parcursul anului 2025. Prin parteneriate la nivel național cu cafenele, instituții culturale și spații neconvenționale, în cadrul „Mișcării pentru lectură” vor avea loc peste 20 de evenimente și întâlniri, cu cititori, scriitori, psihologi, profesori și librari.

Caută stickerele din spațiile partenere și flyerele care vorbesc despre „Mișcarea pentru lectură” și alătură-te inițiativei de încurajare a lecturii.

cărturești